

ESTE UE ÎN CRIZĂ?

DANIELA IONESCU

*Something is rotten in Denmark
W. Shakespeare, Hamlet*

În ce fel de Uniune Europeană va intra România peste un an sau doi? Este Uniunea Europeană într-o reală criză de încredere printre propriii cetățeni? Este într-o criză economică?

2005 a fost, și încă mai este, un an extrem de dificil pentru Comunitatea Europeană. Încă în primele 6 luni organizația a primit două lovitură sub centură, una mai de greu de digerat decât cealaltă. Prima pastilă amară a fost înghițită la Consiliul European de la Bruxelles din 23–24 martie 2005. Statele membre au recunoscut că Strategia de la Lisabona prin care se prevedea o creștere economică accelerată, o creștere a competitivității pe piața internațională, scăderea șomajului, reducerea ratei sărăciei etc. este departe de a fi realizată. De asemenea, Pactul de Stabilitate prin care țările europene se angajau să nu depășească pragul de 3% al deficitului bugetar anual, a fost încălcăt în repetate rânduri de chiar „stâlpii“ comunității în frunte cu Germania, promotorul acestei idei. La Consiliul European de la Bruxelles din acest an, Comunitatea a fost nevoită să admită că țelurile economice impuse acum 5 ani îi depășesc capacitatea de a le atinge și că stacheta trebuie coborâtă.

A doua lovitură, mult mai mediatizată decât prima, a fost data procesului de integrare din cadrul acestei organizații: respingerea Tratatului de Constituție. Este adevărat că în 2001 irlandezii au blocat printr-un NU Tratatul de la Nisa. Diferența însă acum este că Tratatul de Constituție este un document mult mai important fără de care adâncirea integrării nu va fi posibilă. În plus, cei care s-au opus au fost francezii urmați de olandezi. Este arhicunoscută importanța Franței și sprijinul acesteia pentru integrarea europeană. Ironia este cu atât mai mare cu cât, Franța este patria celui care a supervizat crearea acestui document: Jacques Delors. Rezultatul a fost devastator pentru cei care susțin adoptarea Constituției și imediat după referendumurile francez și olandez, sprijinul acesteia a scăzut vertiginos chiar acolo unde majoritatea populației ar fi fost în favoarea acesteia: Irlanda, Polonia, Luxemburg sau Danemarca¹. În final, președintele Comisiei Europene, E. Barroso avea să declare Constituția drept „literă moartă“ și să îndemne statele membre să se „concentreze pe probleme mai

stringente cum este situația economică a Uniunii și adoptarea bugetului pentru următorii 7 ani — 2007–2013“, amânând astfel pentru o dată nedefinită rediscutarea acestui document².

Ceea ce interesează aici este ce se ascunde în spatele respingerii Constituției care este în primul rând o lovitură dată imaginii și încrederii de care se bucură instituțiile UE în rândul proprietarilor cetățenilor. Faptul că s-ar putea să existe o diferență destul de mare între ceea ce vor cetățenii Comunității și politica susținută de liderii lor politici și mai ales de birocratii de la Bruxelles, a mai fost semnalat în câteva rânduri, ba a primit și un nume: deficit democratic. Cu 15 ani în urmă, Tratatul de la Maastricht a fost adoptat prin referendum în Franța cu o majoritate de voturi atât de mică 3–4%, încât a dat fiori reci pe spinările liderilor politici de atunci. Aceeași situație s-a repetat și în alte state fondatoare ale Comunității. În 2005 însă buba s-a spart, aruncând la gunoi ani întregi de discuții și pregătiri.

După cum o demonstrează și sondajele efectuate de Eurobarometru, *Non-ul* francezilor și *Nei*-ul olandezilor nu au fost adresate textului Constituției ca atare. De fapt, majoritatea zdrobitoare a celor care au votat nici măcar nu l-au citit³. În 2004 un alt sondaj semnală că mai mult de 50% din cetățenii comunitari habar nu aveau că li s-ar pregăti o Constituție⁴.

Ca de obicei, imaginea populară despre tot ceea ce înseamnă politică este una confuză și oarecum vagă, cum este și natural. Uniunea Europeană, o organizație a cărei înțelegere pune probleme chiar și unor politicieni, nu putea scăpa acestei percepții. Cu toate acestea, motivele respingerii erau destul de clare. Imaginea Uniunii Europene se suprapune peste relativul său eșec economic. Majoritatea francezilor care au votat împotriva Constituției au citat ca principal motiv teama că aceasta va mări șomajul și va adânci greutățile economice ale țării lor. Destul de mulți au votat pentru că li s-a părut „prea liberală“, o motivație extrem de interesantă care va fi analizată mai jos. Foarte mulți dintre olandezi au votat împotriva pentru că pur și simplu nu aveau habar ce li se cerea să se voteze. Cu alte cuvinte, există o neîncredere pronunțată față de tot ceea ce vine de la Bruxelles, printre cetățenii comunitari.

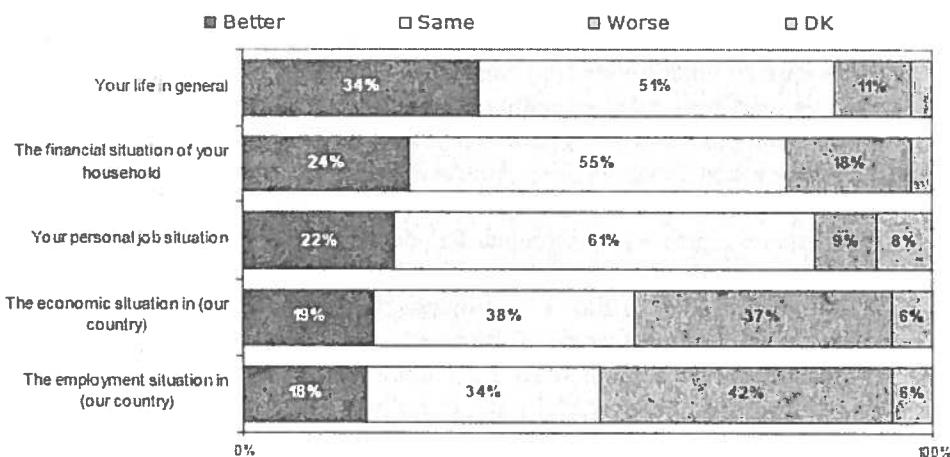
Se pune întrebarea dacă francezii și olandezii sunt reprezentativi pentru toți ceilalți cetățeni ai Uniunii Europene? Se pare că da, ne răspund ultimile sondaje ale Eurobarometru. Șomajul și situația economică a țării sunt principalele surse de îngrijorare ale europenilor. Mai mult, ei nu prevăd o îmbunătățire a acesteia pentru următoarele 12 luni, ba dimpotrivă (vezi graficele nr. 1 și nr. 2).

Câtă dreptate au cetățenii comunitari să se temă de șomaj și de declin economic?

La începutul lui 2000, Comisia înainta un document Consiliului European, care avea să stea la baza Strategiei de la Lisabona. În acest document se atragea atenția asupra unor aspecte economice îngrijorătoare. Rata scăzută a creșterii economice și procentul ridicat al șomajului (mai mult de 10%) au devenit croni-

ce în Uniune și conduc la o rămânere în urmă față de principalul său competitor internațional, SUA (vezi graficul nr. 3). Îmbătrânierea populației, o altă bombă cu efect întârziat, duce la o încărcare a bugetului statelor membre datorită sistemului de pensii și, în același timp, micșorează numărul populației productive. Comisia a estimat că acest fenomen împreună cu șomajul duce la pierderi de 12% din Produsul Intern Brut al UE în fiecare an, ceea ce înseamnă sume fabuloase. UE este în urma SUA dar și a Japoniei din punct de vedere al cercetării și tehnologiei, unde, cu excepția telecomunicației mobile, în cele mai multe ramuri de vârf nu înregistrează rezultate deosebite. Ba mai mult, există o veritabilă scurgere de creiere către Statele Unite (și aici nu intră la socoteala Europa de Est ci numai cele 15 membre UE de până în 2004). Comisia propunea câteva măsuri pentru reglementarea acestei situații până în 2010 și stabilea și țintele care trebuiau atinse până atunci: rata angajaților forței de muncă trebuia să crească până în 2005 de la 61% la 67% iar în 2010 să ajungă aproape de 70%; reducerea șomajului până la 4%. Din păcate, la 5 ani după Lisabona, Uniunea Europeană este departe de scopurile propuse. Forța de muncă continuă să se ridice la 63%, în creștere cu numai 2% față de 6% cum fusese propus inițial.

Grafic nr. 1
Așteptări pentru următoarele luni

Legenda:

Better = mai bine

Same = la fel

Worse = mai rău

DK = nu știu

Your life in general = viața dvs. în general

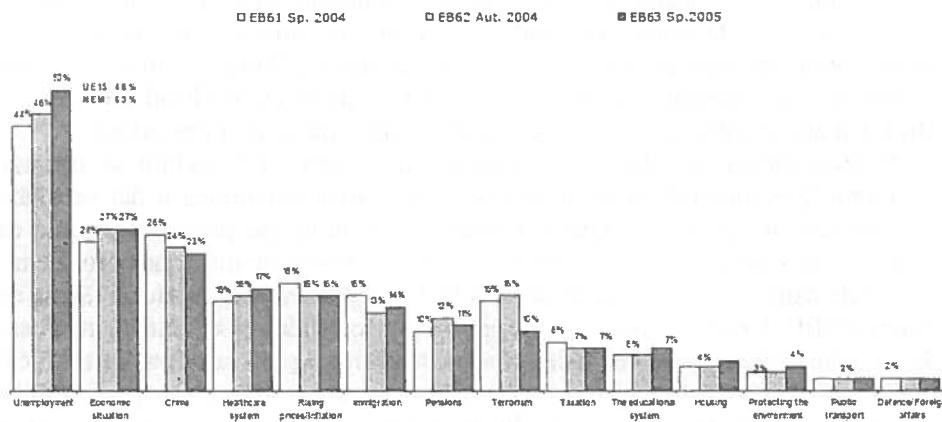
The financial situation of your household = situația financiară a gospodăriei dvs.

Your personal job situation = situația dvs. la locul de muncă

The economic situation on (our country) = situația din țara dvs.

The employment situation in (our country) = situația economică a țării dvs.

Grafic nr. 2
*Cele mai importante probleme
 cu care se confruntă țara noastră în momentul de față*

Legenda:

Unemployment = șomaj

Economic situation = situația economică

Crime = crimă

Healthcare system = sistemul medical

Rising prices/inflation = creșterea prețurilor/inflație

Immigration = emigrare

Pensions = pensii

Terrorism = terorism

Taxation = fiscalitate

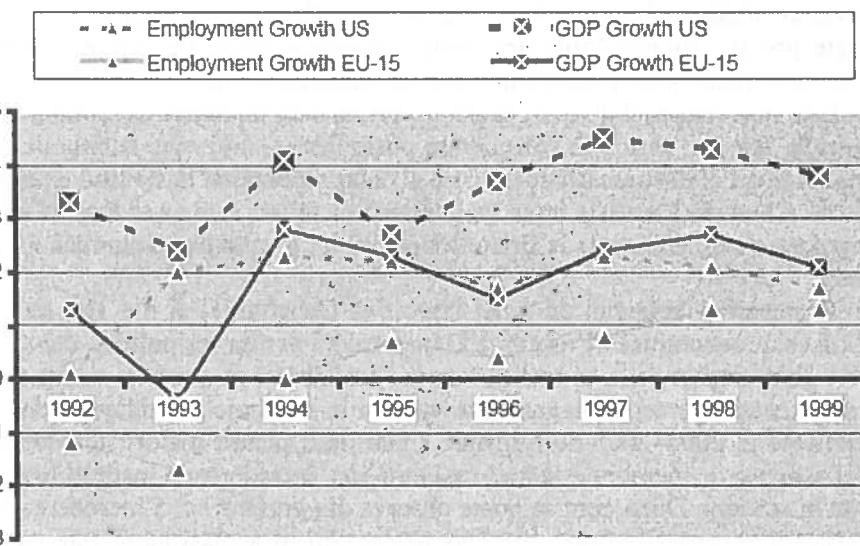
The educational system = sistemul de educație

Housing = locuințe

Protecting the environment = protejarea mediului

Defence/Foreign Affairs = Apărare/Afaceri externe

Grafic nr. 3

Legenda:

Employment growth US = creșterea angajării forței de muncă în SUA

Employment growth EU-15 = creșterea angajării forței de muncă în Uniunea Europeană cu 15 state membre

GDP Growth US = creșterea Produsului Intern Brut în SUA

GDP Growth EU-15 = creșterea Produsului Intern Brut în Uniunea Europeană cu 15 membri

Chiar dacă în 1999 atât UE cât și SUA stăteau cam pe aceleași poziții în ceea ce privește piața forței de muncă, începând cu 2000 (ceea ce nu mai arată graficul), Uniunea Europeană rămâne în urma concurenței sale, SUA, înregistrând rate mai ridicate de șomaj și o scădere a creșterii economice care în 2003 avea să fie foarte aproape de zero. De altfel, în același an, 2003, Germania, stâlpul economic al Comunității va atinge o rată negativă de creștere a Produsului Intern Brut. Cu alte cuvinte, economia germană regresa față de anii precedenți.

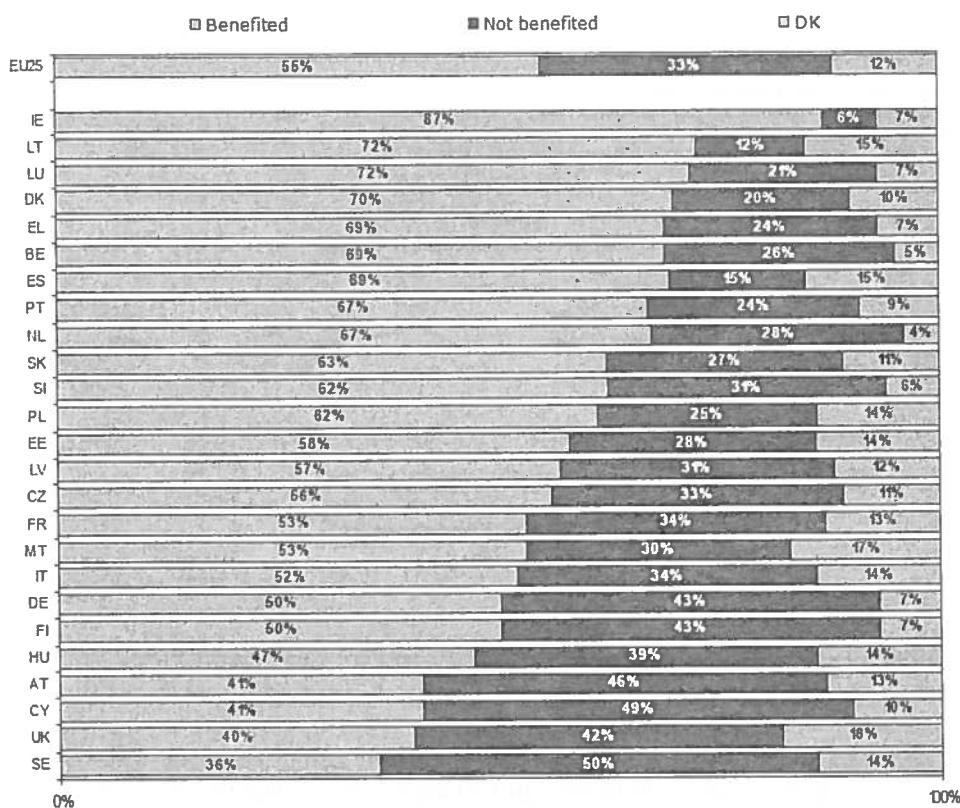
Mult așteptata introducere a monedei unice, care ar fi trebuit să ușureze schimburile comerciale și să adâncească integrarea economică a dat rezultate nesatisfăcătoare pe care cetățenii Uniunii le-au simțit pe propria lor piele ca urmare a unei bruște ridicări a prețurilor peste tot în statele din zona euro. Semieșecul de până acum al monedei unice a fost confirmat recent de studii făcute de banca HSBC. Uniunea Monetară Europeană este considerată a fi într-o criză care se va adânci dacă nu se vor face reforme structurale și fiscale într-un timp cât mai scurt. Dacă acest lucru nu se va realiza studiul avertizează asupra posibilității ca unele state membre să iasă din zona euro, pentru că ar putea fi mai ieftin în afara ei decât înăuntru. Germania, Italia și Olanda au fost printre cele mai afectate de politica ratei unice a dobânzii practicate în Uniunea Monetară. Un alt studiu luat în considerare de Banca Centrală Europeană indică faptul că Italia și Franța trebuie să accepte câțiva ani de șomaj crescut și o descreștere a veniturilor dacă vor să facă față cu succes în viitor Uniunii Monetare. Dacă aceste restructurări nu se vor face, cele două state se vor vedea confruntate în zece ani cu o unică soluție: aceea de a ieși din zona euro. Christian Noyer, membru al consiliului de guverare al Băncii Centrale Europene, informa Parlamentul francez că orice stat poate părăsi Uniunea Monetară pentru că este suveran pe acțiunile sale, dar aceasta ar pune în discuție statutul său de membru al UE.

Este însă remarcabil faptul că pentru prima oară în istoria Comunității, organismele sale iau serios în considerare posibilitatea unui eșec economic major, cum este cel al destrămării zonei euro și chiar renunțarea la statutul de membru al UE. Chiar dacă aceasta nu se va întâmplă niciodată este un indiciu al stării de îngrijorare care domnește la Bruxelles cu privire la situația economică a organizației.

Francezii și belgienii au votat împotriva Constituției și din alte motive în afara celor economice. A fost un NU împotriva liderilor lor politici, dar și împotriva „birocraților de la Bruxelles care iau decizii fără să consulte voința populației“. Această percepție negativă se vede și în rezultatele sondajelor de opinie publicate în 2004–2005 de Eurostat. Chiar dacă pentru majoritatea cetățenilor UE calitatea de membru este încă un lucru bun, încrederea în instituțiile acesteia este în scădere. După cum se poate observa din graficul nr. 5 încrederea în Comisia Europeană este într-o oarecare descreștere și același lucru este valabil și pentru Parlamentul European (vezi graficul nr. 6), singurul organism direct ales de cetățenii UE. La o privire mai atentă, încrederea în aceste instituții nu a fost niciodată foarte mare mai ales pentru Comisia Europeană. Imaginea UE este și ea, la rândul ei, destul de zdrențuită și aflată într-o oarecare scădere. Mai in-

teresant este graficul cu privire la beneficiile pe care le aduce statutul de membru al UE (graficul nr. 4). Cu excepția Ungariei și a Ciprului, noile state membre consideră că beneficiază de pe urma acestui statut, dar populația este mai degrabă precaută, neexistând o majoritate evidentă. În schimb, marile beneficiare dau răspunsurile și cele mai favorabile, este vorba de Irlanda, Spania, Portugalia, Grecia și Luxemburg. Franța are doar o infimă majoritate de numai 3% care apreciază beneficiile aduse de UE, în timp ce germanii sunt împărțiți în două tabere egale. Imaginea nu este prea încurajatoare știind că tocmai populația din cele mai importante state ale Uniunii nu este prea entuziasmată de performanțele organizației.

Grafic nr. 4
Statutul de membru al UE aduce beneficii?

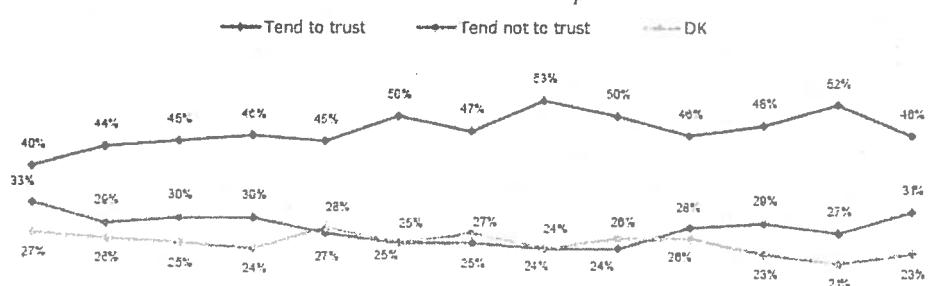

Legendă:

Benefited = beneficiază; not benefited = nu beneficiază; DK = nu știu.

IE = Irlanda; LT = Lituania; LU = Luxemburg; DK = Danemarca; EL = Grecia; BE = Belgia; ES = Spania; PT = Portugalia; NL = Olanda; SK = Slovacia; SI = Slovenia; PL = Polonia; EE = Estonia; LV = Letonia; CZ = Cehia; FR = Franța; MT = Malta; IT = Italia; DE = Germania; FI = Finlanda; HU = Ungaria; AT = Austria; CY = Cipru; UK = Marea Britanie; SE = Suedia.

Grafic nr. 5
Încredere în Comisia Europeană

Legendă:

Tend to trust = tind să aibă încredere

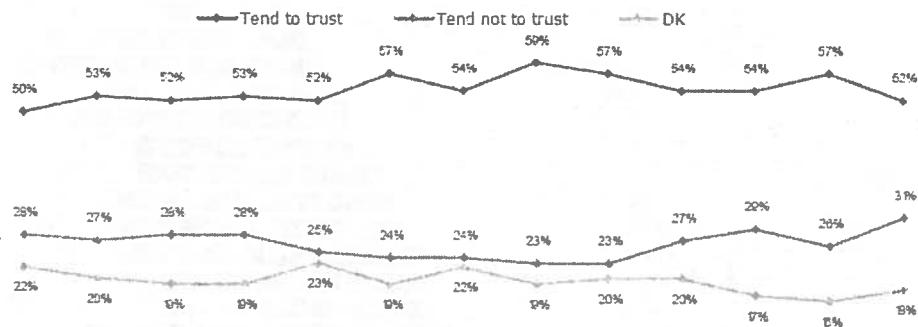
Tend not to trust = tind să nu aibă încredere

DK = nu știu

Sp. 1999 = rezultatele sondajului făcut în primăvara lui 1999

Aut. 1999 = rezultatele sondajului făcut în toamna lui 1999

Grafic nr. 6
Încredere în Parlamentul European

Perioadă	Tend to trust (%)	Tend not to trust (%)	DK (%)
Sp. 1999	50%	29%	22%
Aut. 1999	53%	27%	20%
Să. 2000	52%	28%	19%
Aut. 2000	53%	25%	19%
Sp. 2001	52%	24%	23%
Aut. 2001	57%	24%	19%
Să. 2002	54%	23%	22%
Aut. 2002	59%	23%	20%
Sp. 2003	57%	23%	20%
Aut. 2003	54%	27%	19%
Să. 2004	54%	22%	20%
Aut. 2004	57%	20%	19%
Sp. 2005	52%	31%	19%

În afară de motivele economice însă există și nemulțumiri de altă natură printre cetățenii Uniunii. Francezii au fost de părere că Tratatul de Constituție este „prea liberal“. De fapt era un NU spus emigrării și unei noi lărgiri către Est, care ar fi inclus și Turcia. Liderii politici europeni și birocracia de la Bruxelles par a se așeza pe poziții oarecum diferite față de proprii concetăteni. Majoritatea tăcută, adică acea parte a populației (cea mai mare), care nu ține discursuri la televizor, nu scrie articole în ziarele de mare tiraj sau nu ține conferințe academice în fața unei mulțimi de studenți, a dat câteva semnale, prin care se arată că de fapt poziția acestei majorități s-ar putea să fie mult mai puțin liberală

și mai puțin cosmopolită decât era discursul liderilor politici, al liderilor de opinie și al mass-mediei. Austria a fost primul semnal de alarmă. Jorg Heider, un radical de dreapta cu un discurs puternic xenofob, a fost ales democratic de proprii concetăteni. Întrebați de ce au făcut o astfel de alegere, răspunsul a venit transțant și dur: „Nu vrem ca țara noastră să fie transformată într-un ghetou infect și plin de violență datorită plevei care vine din lumea a treia“⁵. La doi ani distanță, în Franța, radicalul de dreapta, Le Pen, rămânea împreună cu președintele Jacques Chirac în cursa pentru președinție în ultimul tur al acesteia, fiind preferat de mai mult de 30% dintre francezi. Și discursul acestuia era unul cu puternice tente xenofobe adresat împotriva emigranților de culoare din fostele colonii franceze. O parte a francezilor, în mod remarcabil majoritatea, erau tineri, erau de acord cu afirmațiile liderului de extremă dreaptă care afirma că Franța devenise un loc mai „nesigur și mai murdar“ de când emigranții din fostele colonii erau lăsați să vină în număr mare.

În Germania există o importantă minoritate turcă, de aproximativ 6 milioane de persoane. Majoritatea sunt plecați de zeci de ani și au reușit să-și facă o situație economică bună. Cu toate acestea 60% dintre ei refuză să ia cetățenia germană, interzic copiilor lor să devină cetăteni germani, femeile vorbesc foarte prost sau deloc germană, în multe cazuri se refuză contactul cu societatea germană respingându-se valorile ei ca fiind „pângăritoare“ pentru credința musulmană și identitatea turcă. Emigranții turci din ghetourile Berlinului sunt mai radicali și mai fundamentaliști decât concetătenii lor din Turcia⁶.

În Marea Britanie integrarea pakistanezilor pune probleme mari cu toate că mulți dintre aceștia sunt veniți de zeci de ani sau sunt născuți pe teritoriu britanic. Răscoalele din Bradford, nenumăratele cazuri în care tinere sau tineri pakistanezi cad victime familiilor lor care le interzic să se căsătorească cu britanici, frustrările exprimate de populația engleză cu privire la modul de viață al acestor nou veniți care „nu respectă regulile britanice de liniște, curățenie publică și deferență pentru vecinul tău“⁷, frustrări care la rândul lor au avut și manifestări violente, dovedesc că politica de integrare a acestor emigranți nu a dat rezultatele dorite.

Dacă cineva își pleacă urechea la murmurul cetățeanului de rând din Europa, va descoperi că acesta are păreri foarte diferite de ceea ce scrie un ziar ca *Le Monde* despre emigratie, de exemplu. Aceștia nu cred că politica de integrare a guvernului este marele vinovat. Ei cred că de fapt emigranții lor vin din civilizații având valori mult prea diferite față de cele ale țărilor gazdă, că majoritatea lor nu sunt interesați decât de obținerea unei bunăstări economice fără să fie cu adevărat interesați să se integreze sau să accepte și valorile societății care i-a primit, ba mai mult dacă nu-și îndeplinesc visurile de prosperitate aruncă pur și simplu vina neputinței personale pe țara care i-a primit, și se ridică împotriva valorilor acesteia sub confortabila acuzație de racism sau xenofobie aruncată gazdelor⁸. „Noi, oamenii de rând, suntem cei care suferim“, declara un anonim german într-un reportaj al BBC (aprilie 2004). Casa acestuia era foarte aproape de o zonă locuită de emigranți turci care tulburau regulat liniștea publică, aruncau gunoaie în stradă, scriau pe pereți lozinci musulmane de genul „moarte creștinilor“ și făceau circulația după cădere noptii periculoasă. „Este umilitor să vezi cum în propria ta țară vin unii care, după ce că li se oferă șansa unui trai mai bun decât în țara de unde vin, nu numai că nu acceptă să fie integrați dar ne mai

și atacă pe noi, care le-am oferit această șansă, iar dacă cineva îndrăznește să spună ceva împotriva lor sau altii care te acuză de xenofobie sau mai știu eu ce, și te trezești și cu o amendă sau chiar mai rău“, spunea un alt german și el vecin cu unul din ghetourile turcești.

După cum arată sondajele Eurobarometru (nr. 63, 2005), în Franța, Germania, și mai ales Austria susținerea pentru lărgirea UE este în scădere rapidă. Dacă în toamna lui 2004 53% din cetățenii statelor membre erau de acord cu o nouă lărgire, în schimb la doar 6 luni distanță, numărul acestora a scăzut cu 3%, făcând astfel ca tabăra susținătorilor unei Europe lărgite să fie egală cu cea a celor care se opun. Începerea negocierilor de aderare cu Turcia a fost o altă demonstrație a lipsei de popularitate de care se bucură acceptarea unui stat musulman. Sondajele de opinie arătau o atât de largă opoziție din partea populației țărilor care erau ținte ale emigranților veniți din Orientalul Mijlociu și Africa, în marea lor majoritate imusulmani, încât liderii politici ai unor state ca Franța sau Germania au fost forțați să înăsprescă condițiile sub care Turcia urma să începă negocierile de aderare, aruncând data aderării acesteia într-un viitor incert.

România, împreună cu Bulgaria au apucat pe ultima sută de metri să obțină garantarea integrării în UE, exact în momentul în care această ușă pare să se închidă pentru multă vreme pentru ceilalți candidați. Totuși Uniunea în care vor intra cele două state se luptă cu o criză economică suficient de serioasă ca să mai scurteze din avantajele economice de care ar putea să beneficieze, avantaje care au lansat economiile unor state membre ca Irlanda, Spania sau Grecia. România va intra și într-o Comunitate europeană ai cărei cetățeni par a fi sătui sau, vorbind în limbajul eufemistic al Bruxelles-ului, sunt „obosiți“ de succeseivele lărgiri ale UE care le-au adus populației, comparativ, mai sărace și o forță de muncă ieftină; ei sunt din ce în ce mai puțin dispuși să mai „înghită“ politica de emigrație liberală susținută de guvernele lor dar și de Comunitate, și din ce în ce mai critici la adresa emigranților non-europeni care par să alteneze valorile și standardele de trai construite de cetățenii actualei Uniuni Europene. Este evident că după evenimentele din 2005 enunțate în parte aici, și care culminează cu explozia de violență din Franța a emigranților africani, Comunitatea Europeană este forțată să-și reconsideră poziția liberală care „dacă este în exces poate dăuna“, după cum spunea un membru al Parlamentului European. Ce consecințe va avea această repoziționare, și până unde va ajunge ea, este un lucru la care numai viitorul poate da un răspuns. Cert este că România va intra într-o Uniune Europeană oarecum diferită de cea pe care o știa din timpul negocierilor de aderare.

NOTE

1. www.euractiv.com, *Eurobarometer: French and Dutch voters did not say No to Europe*, 4 August 2005.
2. www.euractiv.com, «Creative accounting» hides stability pact breaches, 6 October 2005.
3. www.euractiv.com, *Eurobarometer: French and Dutch voters did not say No to Europe*, 4 August 2005.
4. Eurobarometer, autumn 2004, publicat pe 10 decembrie 2004, on www.euractiv.com.
5. „The Guardian“, Why the Austrians voted Jorg Heider, 14th of January, 2000; „The Independent“, A radical Austria, 19th of January, 2000.
6. Ahmet Kersten, *The turkish emigrants from Germany — a disrupted society?*, în: „Review of Balkan Society“, nr. 7/2001; „The Financial Times“, How poor are the turks from Germany, 12 June 2000; www.euractiv.com, Young neo-Nazi attack the turkish ghettos, 7 August 2001.
7. www.bbc.co.uk, Riots in Bradford, 12 July 2001.
8. www.bbc.co.uk, More than 50% of the Europeans do not believe in the immigration policy of their country, 15 September 2003.